

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Vademecum

REDAKCJA NAUKOWA

Marcin Białecki
Sławomira Kotas-Turoboyska
Filip Manikowski

AUTORZY

Marcin Białecki
Sławomira Kotas-Turoboyska
Filip Manikowski
Ewa Płocha
Elżbieta Szczepanowska

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Literatura

Orzecznictwo

Nowe przepisy

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Vademecum

REDAKCJA NAUKOWA

Marcin Białecki
Sławomira Kotas-Turoboyska
Filip Manikowski

AUTORZY

Marcin Białecki
Sławomira Kotas-Turoboyska
Filip Manikowski
Ewa Płocha
Elżbieta Szczepanowska

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 maja 2023 r.

Uwzględniono zmiany wynikające z ustaw: z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 289 ze zm.), z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 535) oraz z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614)

Recenzent

Dr hab. Joanna Studzińska, prof. ALK

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski

Autorzy poszczególnych rozdziałów:

Marcin Białecki – część pierwsza: rozdz. VIII

Stawomira Kotas-Turoboyska – część pierwsza: rozdz. II pkt 4–6, rozdz. III pkt 1.13, 4–6, rozdz. IV pkt 1–6, rozdz. V, XI–XIII; część druga: rozdz. III, rozdz. V pkt 1–3, 6, 7, rozdz. VI–VIII; część trzecia: rozdz. V, VII; część czwarta: rozdz. IV, VII, XI, XII; część piąta: rozdz. I pkt 1, 2, 4–6, rozdz. II pkt 1, 2, 4–6, rozdz. III pkt 1, 2, 4–6; część szósta

Filip Manikowski – część pierwsza: rozdz. VI, IX, X; część druga: rozdz. V pkt 4, 5, rozdz. IX; część trzecia: rozdz. III, VI, IX–XII; część czwarta: rozdz. VI, IX; część piąta: rozdz. I pkt 3, 7, rozdz. II pkt 3, 7, rozdz. III pkt 3, 7

Ewa Płocha – część pierwsza: rozdz. I, II pkt 1–3, 7, rozdz. III pkt 1.1–1.12, 1.14, 2, 3, 7, rozdz. IV pkt 7; część trzecia: rozdz. II; część czwarta: rozdz. I–III, V, VIII, X

Elżbieta Szczepanowska – część pierwsza: rozdz. VII; część druga: rozdz. I–II, IV; część trzecia: rozdz. I, IV, VIII

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-599-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	37
---------------------	----

WSTĘP	41
-------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA PROCES

ROZDZIAŁ I

POSTĘPOWANIE CYWILNE – ZAGADNIENIA OGÓLNE (ART. 1–15 K.P.C.)	45
1. Podstawowe pojęcia	45
1.1. Pojęcie postępowania cywilnego	45
1.2. Pojęcie spraw cywilnych i ich rodzaje	45
1.3. Rodzaje postępowania cywilnego	48
1.4. Źródła prawa procesowego cywilnego	50
1.5. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego	51
1.6. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania administracyjnego i sądownoadministracyjnego	53
1.7. Dopuszczalność drogi sądowej	54
1.8. Naczelne zasady postępowania cywilnego	55
1.9. Ogólne zasady udziału prokuratora i organizacji pozarządowych w postępowaniu cywilnym	60
1.10. Uгода w postępowaniu cywilnym	60
1.11. Klauzula generalna nadużycia prawa procesowego	61
1.12. Przesłanki postępowania cywilnego	62
2. Schematy	64
3. Orzecznictwo	69
3.1. Dopuszczalność drogi sądowej w postępowaniu cywilnym	69
3.2. Zasada prawdy materialnej	70
3.3. Nadużycie prawa procesowego	70
3.4. Udzielanie pouczeń	71
3.5. Zasada szybkości postępowania	71
3.6. Zasada jawności postępowania	71
3.7. Tryby i rodzaje postępowania cywilnego	72
4. Kazusy	72
5. Testy	74

6. Wzory pism procesowych	77
6.1. Wniosek o wydanie z akt sprawy zapisu obrazu i dźwięku	77
6.2. Informacja o zamiarze utrwalania przebiegu posiedzenia sądowego	78
7. Literatura	79

ROZDZIAŁ II

SĄD (ART. 15–54 K.P.C.)	81
1. Podstawowe pojęcia	81
1.1. Pojęcie właściwości sądu i jej rodzaje	81
1.2. Właściwość ustawowa	82
1.3. Właściwość delegacyjna	85
1.4. Właściwość umowna (prorogacyjna)	87
1.5. Właściwość rzeczowa sądu	88
1.6. Wartość przedmiotu sporu i zasady jej obliczania	90
1.7. Właściwość miejscowa sądu	93
1.8. Właściwość funkcjonalna sądu	96
1.9. Zasada <i>perpetuatio fori</i>	98
1.10. Skład sądu	100
1.11. Wyłączenie sędziego	102
1.12. Asystent sędziego	105
1.13. Referendarz sądowy	105
1.14. Ławnicy	106
1.15. Inne organy sądowe	107
2. Schematy	107
3. Orzecnictwo	110
3.1. Zasada <i>perpetuatio fori</i>	110
3.2. Właściwość umowna	110
3.3. Właściwość rzeczowa sądu	110
3.4. Wartość przedmiotu sporu	111
3.5. Właściwość miejscowa sądu	113
3.6. Skład sądu	113
3.7. Wyłączenie sędziego	114
4. Kazusy	116
5. Testy	118
6. Wzory pism procesowych	119
6.1. Wniosek o wyłączenie sędziego referenta – sędziego sądu rejonowego od orzekania w sprawie	119
6.2. Zastrzeżenia do zarządzenia asystenta sędziego	120
6.3. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie przekazania sprawy do sądu równorzędnego właściwego miejscowo i rzeczowo	121
7. Literatura	122

ROZDZIAŁ III

PODMIOTY POSTĘPOWANIA CYWILNEGO (ART. 55–97, ART. 117–124 K.P.C.)	124
1. Podstawowe pojęcia	124
1.1. Uwagi wprowadzające	124
1.2. Prokurator	126

1.3. Organizacje pozarządowe	128
1.4. Państwowa Inspekcja Pracy	132
1.5. Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów	132
1.6. Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych	133
1.7. Rzecznik Finansowy	134
1.8. Podmioty uprawnione do udziału w postępowaniu na podstawie odrębnych przepisów	135
1.9. Strony	136
1.9.1. Zdolność sądowa i procesowa	136
1.9.2. Zdolność postulacyjna	138
1.9.3. Legitymacja procesowa	140
1.9.4. Współuczestnictwo w sporze	141
1.10. Interwencja główna i uboczna	142
1.11. Przypozwanie	145
1.12. Pełnomocnicy procesowi	145
1.13. Pełnomocnik z urzędu	146
1.14. Pełnomocnictwo	149
2. Schematy	152
3. Orzecznictwo	155
3.1. Prokurator	155
3.2. Organizacje pozarządowe	156
3.3. Państwowa Inspekcja Pracy	158
3.4. Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów	159
3.5. Strony	159
3.6. Współuczestnictwo w sporze	160
3.7. Interwencja główna i uboczna	161
3.8. Przypozwanie	162
3.9. Pełnomocnicy procesowi	162
4. Kazusy	165
5. Testy	167
6. Wzory pism procesowych	169
6.1. Pozew z interwencją główną	169
6.2. Pismo procesowe z interwencją uboczną	170
6.3. Pełnomocnictwo procesowe do reprezentowania strony w konkretnej sprawie	171
6.4. Pełnomocnictwo procesowe ogólne	172
7. Literatura	172

ROZDZIAŁ IV

KOSZTY PROCESU CYWILNEGO (ART. 98–110 K.P.C.)	174
1. Podstawowe pojęcia	174
1.1. Koszty procesu	174
1.1.1. Koszty sądowe	174
1.1.2. Koszty działania pełnomocnika	175
1.1.3. Koszty działania strony	175
1.1.4. Koszty mediacji	176
1.2. Zasady ponoszenia kosztów	176

1.3. Zwolnienie od obowiązku ponoszenia kosztów	178
1.3.1. Zwolnienie na wniosek	178
1.3.2. Zwolnienie z mocy prawa	180
1.4. Zabezpieczenie kosztów postępowania	180
2. Schematy	180
3. Orzecznictwo	182
3.1. Koszty procesu	182
3.2. Zasady ponoszenia kosztów	183
3.3. Zwolnienie od obowiązku ponoszenia kosztów	184
4. Kazusy	185
5. Testy	187
6. Wzory pism procesowych	189
6.1. Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych	189
6.2. Zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie orzeczenia o kosztach postępowania	190
6.3. Wniosek o uzupełnienie orzeczenia sądu pierwszej instancji o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania	191
7. Literatura	191

ROZDZIAŁ V

CZYNNOŚCI PROCESOWE (ART. 125–147 K.P.C.)	193
1. Podstawowe pojęcia	193
1.1. Pisma procesowe	193
1.2. Braki pism	194
1.3. Doręczenia	195
1.4. Doręczenia elektroniczne	197
1.5. Doręczenia w toku sprawy	197
1.6. Doręczenia zastępcze	199
1.7. Fikcja doręczenia	199
1.8. Doręczenia pism procesowych przez komornika	200
1.9. Kurator do doręczeń	201
2. Schematy	202
3. Orzecznictwo	203
3.1. Pisma procesowe	203
3.2. Braki pism	204
3.3. Doręczenia	205
3.4. Doręczenia elektroniczne	205
3.5. Doręczenia w toku sprawy	205
3.6. Doręczenia zastępcze	206
3.7. Fikcja doręczenia	206
3.8. Kurator do doręczeń	207
4. Kazusy	208
5. Testy	209
6. Wzory pism procesowych	211
7. Literatura	212

ROZDZIAŁ VI

POSIEDZENIA SĄDU (ART. 148–163 K.P.C.)	213
1. Podstawowe pojęcia	213
1.1. Posiedzenia jawne	213
1.2. Posiedzenia niejawne	214
1.3. Protokół i notatka urzędowa	214
1.4. Sprostowanie lub uzupełnienie protokołu	215
1.5. Zastrzeżenie do protokołu	215
1.6. Pouczenie stron o prawdopodobnym wyniku sprawy	216
1.7. Uprzedzenie stron o możliwości podjęcia rozstrzygnięcia na innej podstawie prawnej	216
1.8. Miejsce posiedzenia	216
1.9. Przewodniczący posiedzenia	217
2. Schematy	217
3. Orzecznictwo	218
3.1. Jawność postępowania	218
3.2. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym	218
3.3. Zawiadomienie o terminie posiedzenia	219
3.4. Sprostowanie protokołu	219
3.5. Odroczenie posiedzenia	220
3.6. Charakter protokołu rozprawy	220
3.7. Treść protokołu	220
3.8. Załącznik do protokołu	220
3.9. Zastrzeżenie do protokołu	221
4. Kazusy	221
5. Testy	222
6. Wzory pism procesowych	225
6.1. Wniosek o odroczenie rozprawy	225
6.2. Wniosek o sprostowanie protokołu	226
7. Literatura	226

ROZDZIAŁ VII

TERMINY W PROCESIE CYWILNYM (ART. 164–183 K.P.C.)	227
1. Podstawowe pojęcia	227
1.1. Terminy procesowe	227
1.2. Uchybienie i przywrócenie terminu	228
1.3. Zawieszenie postępowania	228
1.4. Zawieszenie ze względu na śmierć pełnomocnika	229
1.5. Fakultatywne zawieszenie postępowania (art. 177 k.p.c.)	229
1.6. Zawieszenie postępowania na wniosek	230
1.7. Podjęcie zawieszzonego postępowania	230
1.8. Umorzenie zawieszzonego postępowania	232
2. Schematy	233
3. Orzecznictwo	233
3.1. Zachowanie terminu	233
3.2. Przedłużenie lub skrócenie terminu sądowego	234
3.3. Przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej	235

3.4. Bieg terminu w razie zawieszenia postępowania	236
3.5. Postępowanie sądu wieczystoksięgowego, jeżeli istnieje znana sądowi przeszkoda do dokonania wpisu	236
3.6. Podjęcie przez sąd zawieszono postępowania z urzędu	237
3.7. Umorzenie zawieszono postępowania	237
4. Kazusy	238
5. Testy	240
6. Wzory pism procesowych	241
6.1. Wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku	241

ROZDZIAŁ VIII

MEDIACJA I POSTĘPOWANIE POJEDNAWCZE (ART. 183¹–186 K.P.C.)	243
1. Podstawowe pojęcia	243
1.1. Definicja legalna mediacji	244
1.2. Etapy mediacji	245
1.3. Podstawowe rodzaje mediacji	245
1.4. Podstawy prowadzenia mediacji	247
1.5. Zasady prowadzenia mediacji	248
1.6. Mediator	249
1.7. Wynagrodzenie mediatora	250
1.8. Protokół z przebiegu mediacji i zawarcie ugody przed mediatorem	251
1.9. Zatwierdzenie i moc prawna ugody zawartej przed mediatorem	252
1.10. Postępowanie pojednawcze	253
2. Schematy	254
3. Orzecznictwo	255
3.1. Zawarcie ugody przed mediatorem i jej zatwierdzenie	255
3.2. Przerwanie biegu przedawnienia roszczenia poprzez zawezwanie do próby ugodowej	255
4. Kazusy	256
5. Testy	259
6. Wzory pism procesowych	261
6.1. Protokół z przebiegu mediacji	261
6.2. Wniosek o skierowanie do mediacji	262
6.3. Wniosek o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem	262
6.4. Wniosek o zawezwanie do próby ugodowej	263
7. Literatura	264

ROZDZIAŁ IX

PRZEBIEG PROCESU CYWILNEGO (ART. 186¹–226 K.P.C.)	265
1. Podstawowe pojęcia	265
1.1. Pozew	265
1.2. Odpowiedź na pozew	267
1.3. Wymiana pism przygotowawczych	267
1.4. Przyniesienie twierdzeń i dowodów	267
1.5. Pismo niebędące pozwem	268

1.6. Pozew oczywiście bezzasadny	268
1.6.1. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji	268
1.6.2. Postępowanie przed sądem drugiej instancji	269
1.6.3. Skarga kasacyjna	269
1.7. Doręczenie pozwu	269
1.8. Powództwo o ustalenie	270
1.9. Zmiana powództwa	270
1.9.1. Przedmiotowa zmiana powództwa	270
1.9.2. Podmiotowa zmiana powództwa	271
1.9.3. Strona powodowa	271
1.9.4. Strona pozwana	272
1.10. Odrzucenie pozwu	273
1.11. Cofnięcie pozwu	273
1.12. Powództwo wzajemne	274
1.13. Posiedzenie przygotowawcze	275
1.14. Plan rozprawy	276
1.15. Rozprawa	277
1.16. Informacyjne wysłuchanie stron	278
1.17. Odroczenie rozprawy	278
1.18. Uznanie powództwa	279
1.19. Zarzuty procesowe	279
1.20. Zarzut potrącenia	280
1.21. Badanie trybu postępowania	280
2. Schematy	281
3. Orzecznictwo	282
3.1. Podstawa prawna powództwa	282
3.2. Przedmiotowa zmiana powództwa	283
3.3. Podmiotowa zmiana powództwa	283
3.4. Żądanie ewentualne	284
3.5. Powództwo o ustalenie	284
3.6. Kumulacja roszczeń	285
3.7. Skutki doręczenia pozwu	285
3.8. Odrzucenie pozwu – powaga rzeczy osądzonej	286
3.9. Cofnięcie pozwu	286
3.10. Powództwo wzajemne	287
3.11. Odroczenie rozprawy – choroba strony	287
4. Kazusy	288
5. Testy	290
6. Wzory pism	292
6.1. Petitum pozwu	292
6.2. Pozew	292
6.3. Zmiana powództwa	294
6.4. Cofnięcie pozwu	295
7. Literatura	296

ROZDZIAŁ X

POSTĘPOWANIE DOWODOWE (ART. 227–315 K.P.C.)	297
1. Podstawowe pojęcia	297
1.1. Dowód oraz jego przedmiot	297
1.2. Rozkład ciężaru dowodu	297
1.3. Fakty notoryczne, znane z urzędu i o których informacja jest powszechnie dostępna	298
1.4. Fakty przyznane	298
1.5. Fakty niezaprzeczone	299
1.6. Domniemanie faktyczne	299
1.7. Domniemania prawne	299
1.8. Zasada swobodnej oceny dowodów	300
1.9. Zasada bezpośredniości postępowania dowodowego	300
1.10. Wniosek i postanowienie dowodowe	301
1.11. Uprawdopodobnienie	302
1.12. Dowód z dokumentu	302
1.12.1. Dokument	302
1.12.2. Dokument urzędowy	302
1.12.3. Dokument prywatny	303
1.12.4. Ograniczenia dowodowe co do faktu dokonania czynności prawnej	303
1.12.5. Ograniczenia dowodowe przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu	304
1.12.6. Obowiązek wydania dokumentu	304
1.13. Zeznania świadków	305
1.13.1. Istota dowodu z zeznań świadków	305
1.13.2. Pouczenie o prawach świadka oraz przyrzeczenie	306
1.13.3. Przyrzeczenia	306
1.13.4. Niemożność bycia świadkiem	306
1.13.5. Prawo odmowy zeznań	307
1.13.6. Prawo odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania	307
1.14. Opinia biegłych	308
1.14.1. Wiadomości specjalne	308
1.14.2. Odmiany dowodu z opinii biegłego	308
1.14.3. Zlecenie wydania opinii	309
1.14.4. Opinia łączna	309
1.14.5. Przyrzeczenie	309
1.14.6. Konstrukcja opinii biegłego	310
1.14.7. Opinie prywatne oraz pozasądowe	310
1.14.8. Ocena opinii biegłego	310
1.14.9. Wynagrodzenie	310
1.15. Ogłędziny	311
1.16. Przesłuchanie stron	311
1.17. Dowód z grupowego badania krwi	312
1.18. Dowody nienazwane	312
1.19. Zabezpieczenie dowodów	312
2. Schematy	313

3. Orzecznictwo	314
3.1. Dowód oraz jego przedmiot	314
3.2. Rozkład ciężaru dowodu	314
3.3. Fakty przyznane	315
3.4. Fakty niezaprzeczone	315
3.5. Domniemania faktyczne	315
3.6. Domniemania prawne	316
3.7. Zasada swobodnej oceny dowodów	316
3.8. Zasada bezpośredniości postępowania dowodowego	317
3.9. Uprawdopodobnienie	317
3.10. Dowód z dokumentów	317
3.11. Zeznania świadków	318
3.12. Opinia biegłych	318
3.13. Oględziny	319
3.14. Przesłuchanie stron	320
4. Kazusy	320
5. Testy	322
6. Wzory pism procesowych	324
6.1. Wniosek dowodowy	324
6.2. Wniosek o zabezpieczenie dowodu	325
7. Literatura	326

ROZDZIAŁ XI

ORZECZENIA (ART. 316–366 K.P.C.)	327
1. Podstawowe pojęcia	327
1.1. Czas wyrokowania	327
1.2. Przedmiot i podstawy orzekania	327
1.3. Wyrok	328
1.4. Wyrok zaoczny	329
1.5. Uzasadnienie wyroku	330
1.6. Sprostowanie wyroku	330
1.7. Uzupełnienie wyroku	331
1.8. Wykładnia wyroku	331
1.9. Nakaz zapłaty	331
1.10. Postanowienie	331
1.11. Zarządzenie	332
1.12. Prawomocność orzeczeń	332
1.13. Wykonalność orzeczenia	333
1.14. Natychmiastowa wykonalność orzeczenia	333
2. Schematy	334
3. Orzecznictwo	336
3.1. Czas wyrokowania	336
3.2. Wyrok częściowy	337
3.3. Wyrok wstępny	338
3.4. Rozłożenie na raty zasądzonego świadczenia	339
3.5. Przedmiot orzekania – zakaz orzekania ponad żądanie	340
3.6. Orzekanie	340

3.7. Wykonalność i prawomocność orzeczeń	342
3.8. Wyroki zaoczne	342
3.9. Postanowienia i nakazy zapłaty	343
4. Kazusy	343
5. Testy	346
6. Wzory pism procesowych	348
6.1. Wniosek o sporządzenie i doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem	348
6.2. Wniosek o uzupełnienie wyroku	348
6.3. Sprzeciw od wyroku zaocznego	349
7. Literatura	350

ROZDZIAŁ XII

ŚRODKI ZASKARŻENIA (ART. 367–398 ORAZ ART. 398²²–398²³ K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	352
1.1. Apelacja	352
1.2. Zażalenie	353
1.3. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	355
1.4. Granice zaskarżenia	355
1.5. Nieważność postępowania	356
1.6. Zakaz <i>reformationis in peius</i>	357
2. Schematy	357
3. Orzecznictwo	360
3.1. Apelacja	360
3.2. Zażalenie	362
3.3. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	363
3.4. Granice zaskarżenia	364
3.5. Nieważność postępowania	364
3.6. Zakaz <i>reformationis in peius</i>	365
4. Kazusy	366
5. Testy	368
6. Wzory pism procesowych	370
6.1. Apelacja	370
6.2. Zażalenie dewolutywne	371
7. Literatura	372

ROZDZIAŁ XIII

NADZWYCZAJNE ŚRODKI ZASKARŻENIA (ART. 398¹–424¹² K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	374
1.1. Skarga kasacyjna	374
1.2. Podstawy skargi kasacyjnej	375
1.3. Przedsąd	375
1.4. Wznowienie postępowania	377
1.5. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	378
2. Schematy	380
3. Orzecznictwo	382
3.1. Skarga kasacyjna	382
3.2. Podstawy skargi kasacyjnej	384

3.3. Przedsąd	384
3.4. Wznowienie postępowania	385
3.5. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku	386
4. Kazusy	387
5. Testy	389
6. Wzory pism procesowych	391
6.1. Skarga kasacyjna	391
6.2. Skarga o wznowienie postępowania	393
7. Literatura	394

CZĘŚĆ DRUGA POSTĘPOWANIA ODRĘBNE

ROZDZIAŁ I

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH MAŁŻEŃSKICH ORAZ ZE STOSUNKÓW

MIĘDZY RODZICAMI A DZIEĆMI (ART. 425–458 K.P.C.)	397
1. Podstawowe pojęcia	397
1.1. Postępowanie w sprawach małżeńskich	397
1.2. Sprawy o rozwód i separację	398
1.3. Sprawy o unieważnienie małżeństwa i o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa	405
1.4. Sprawy o ustanowienie rozdzielnosci majątkowej między małżonkami	408
1.5. Postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi (art. 453–458 k.p.c.)	408
2. Schematy	411
3. Orzecznictwo	414
3.1. Ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa	414
3.2. Orzeczenia dotyczące rozwodu i separacji	414
3.3. Skutki orzeczenia rozwodu przed zamknięciem rozprawy w sprawie o ustanowienie rozdzielnosci majątkowej. Ustanowienie rozdzielnosci majątkowej z uwagi na separację	416
4. Kazusy	417
5. Testy	418
6. Wzory pism procesowych	420
6.1. Pozew o rozwód	420
6.2. Pozew o separację	422
7. Literatura	423

ROZDZIAŁ II

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH GOSPODARCZYCH (ART. 458¹–458¹³ K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	425
1.1. Definicja sprawy gospodarczej	426
1.2. Wymagania pozwu i odpowiedzi na pozew	427
1.3. Odrębności w postępowaniu w sprawach gospodarczych	427
2. Schematy	430
3. Orzecznictwo	430
3.1. Zakres pojęcia sprawy gospodarczej	430

3.2. Przesłanki uznania czynności prawnej dotyczącej przedmiotu działalności nieujawnionego w ewidencji działalności gospodarczej za dokonaną w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą	431
3.3. Moc zabezpieczająca nakazu zapłaty. Środki obrony pozwanego przed nakazem zapłaty jako tytułem zabezpieczenia	431
3.4. Ciężar dowodu spoczywający na stronie w związku z tzw. <i>ius moderandi</i>	432
3.5. Usuwanie braków pisma procesowego	433
3.6. Prekluzja dowodowa	433
4. Kazusy	433
5. Testy	435
6. Wzory pism procesowych	437
6.1. Pozew w sprawie gospodarczej	437
7. Literatura	438

ROZDZIAŁ III

POSTĘPOWANIE Z UDZIAŁEM KONSUMENTÓW (ART. 458¹⁴–458¹⁶ K.P.C.)	439
1. Podstawowe pojęcia	439
1.1. Konsument	439
1.2. Przedsiębiorca	440
1.3. Odrębności postępowania z udziałem konsumentów	440
2. Schematy	441
3. Orzecznictwo	442
4. Kazusy	443
5. Testy	443
6. Wzory pism procesowych	444
6.1. Pozew konsumenta	444
6.2. Pozew przedsiębiorcy	445
7. Literatura	447

ROZDZIAŁ IV

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH Z ZAKRESU PRAWA PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH (ART. 459–477^{14A} K.P.C.)	448
1. Podstawowe pojęcia	448
1.1. Sprawy z zakresu prawa pracy	449
1.2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	450
1.3. Pojęcie organu rentowego	450
1.4. Pojęcie pracownika i ubezpieczonego	450
1.5. Właściwość sądu	451
1.6. Udział organizacji pozarządowych w postępowaniu i reprezentacja stron	452
1.7. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	453
1.8. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	454
1.9. Dopuszczalność skargi kasacyjnej	458
2. Schematy	459
3. Orzecznictwo	460
3.1. Zdolność sądowa i procesowa pracodawcy	460
3.2. Cechy roszczeń pracowniczych	460

3.3. Dopuszczalność dowodu z zeznań świadków i z przesłuchania stron w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	460
3.4. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	461
3.5. Przedmiot postępowania sądowego w procesach z zakresu ubezpieczeń społecznych	462
4. Kazusy	463
5. Testy	464
6. Wzory pism procesowych	466
6.1. Wzór pozwu o zapłatę wynagrodzenia	466
7. Literatura	467

ROZDZIAŁ V

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

(ART. 479 ⁸⁹ –479 ¹²⁹ K.P.C.)	468
1. Podstawowe pojęcia	468
1.1. Sprawy własności intelektualnej	468
1.2. Właściwość sądów w sprawach własności intelektualnej	468
1.3. Powództwo wzajemne w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej	469
1.4. Ograniczenie zdolności postulacyjnej w sprawach własności intelektualnej	470
1.5. Zabezpieczenie środka dowodowego	470
1.6. Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego	472
1.7. Wezwanie do udzielenia informacji	473
2. Schematy	475
3. Orzecznictwo	476
4. Kazusy	477
5. Testy	477
6. Wzory pism procesowych	479
6.1. Wniosek o zabezpieczenie środka dowodowego przed wszczęciem postępowania	479
7. Literatura	480

ROZDZIAŁ VI

POSTĘPOWANIE NAKAZOWE I UPOMINAWCZE (ART. 484¹–505 K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	482
1.1. Nakaz zapłaty	482
1.2. Postępowanie nakazowe	483
1.3. Postępowanie upominawcze	484
1.4. Zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym	484
1.5. Sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym	485
2. Schematy	486
3. Orzecznictwo	487
3.1. Postępowanie nakazowe	487
3.2. Postępowanie upominawcze	488
3.3. Zarzuty od nakazu zapłaty	488
3.4. Sprzeciw od nakazu zapłaty	489
4. Kazusy	489
5. Testy	491

6. Wzory pism procesowych	493
6.1. Pozew w postępowaniu nakazowym	493
6.2. Sprzeciw od nakazu zapłaty	494
7. Literatura	495

ROZDZIAŁ VII

POSTĘPOWANIE UPROSZCZONE (ART. 505¹–505¹⁴ K.P.C.)	496
1. Podstawowe pojęcia	496
1.1. Postępowanie uproszczone	496
1.2. Powództwo w postępowaniu uproszczonym	496
1.3. Sprawa zawila	497
1.4. Postępowanie apelacyjne w postępowaniu uproszczonym	497
2. Schematy	498
3. Orzecznictwo	499
3.1. Postępowanie uproszczone	499
3.2. Sprawa zawila	500
3.3. Postępowanie apelacyjne w postępowaniu uproszczonym	500
4. Kazusy	500
5. Testy	502
6. Wzory pism procesowych	504
6.1. Pozew w postępowaniu uproszczonym	504
7. Literatura	505

ROZDZIAŁ VIII

ELEKTRONICZNE POSTĘPOWANIE UPOMINAWCZE (ART. 505²⁸–505³⁹ K.P.C.)	506
1. Podstawowe pojęcia	506
1.1. Elektroniczne postępowanie upominawcze	506
1.2. Nakaz zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym	506
1.3. Sprzeciw od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym	507
1.4. Umorzenie elektronicznego postępowania upominawczego	507
2. Schematy	508
3. Orzecznictwo	509
3.1. Elektroniczne postępowanie upominawcze	509
3.2. Sprzeciw od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym	510
4. Kazusy	510
5. Testy	512
6. Wzory pism procesowych	514
6.1. Sprzeciw od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym	514
7. Literatura	515

ROZDZIAŁ IX

INNE RODZAJE POSTĘPOWAŃ ODRĘBNYCH (ART. 478–479⁷⁸ ORAZ ART. 505¹⁵–505^{27A} K.P.C.)	516
1. Podstawowe pojęcia	516
1.1. Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania (art. 478–479 k.p.c.)	516
1.2. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową (art. 479 ²⁸ –479 ⁴⁵ k.p.c.)	517

1.3. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki (art. 479 ⁴⁶ – 479 ⁵⁶ k.p.c.)	518
1.4. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty (art. 479 ⁵⁷ –479 ⁶⁷ k.p.c.)	518
1.5. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego (art. 479 ⁶⁸ –479 ⁷⁸ k.p.c.)	518
1.6. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego (art. 479 ⁷⁹ –479 ⁸⁸ k.p.c.)	519
1.7. Europejskie postępowanie nakazowe (art. 505 ¹⁵ –515 ²⁰ k.p.c.)	519
1.8. Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (art. 505 ²¹ –515 ^{27a} k.p.c.)	521
2. Schematy	522
3. Orzecznictwo	524
3.1. Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania	524
3.2. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową	524
3.3. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki	525
3.4. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty	525
4. Kazusy	526
5. Testy	527
6. Wzory pism procesowych	529
6.1. Pozew o ochronę naruszonego posiadania	529
7. Literatura	530

CZĘŚĆ TRZECIA POSTĘPOWANIE NIEPROCESOWE

ROZDZIAŁ I

ZAGADNIENIA OGÓLNE ODNOŚĄCE SIĘ DO POSTĘPOWANIA

NIEPROCESOWEGO (ART. 506–525 K.P.C.)	533
1. Podstawowe pojęcia	533
1.1. Postępowanie nieprocesowe	533
1.2. Właściwość rzeczowa i miejscowa sądu	534
1.3. Skład sądu	534
1.4. Wniosek o wszczęcie postępowania	535
1.5. Przebieg postępowania nieprocesowego	535
1.6. Czynności referendarza sądowego w postępowaniu nieprocesowym	536
1.7. Koszty postępowania nieprocesowego	538
1.8. Nadzwyczajne środki zaskarżenia w postępowaniu nieprocesowym	538
2. Schematy	539
3. Orzecznictwo	540
3.1. Wszczęcie postępowania nieprocesowego z urzędu	540
3.2. Uczestnik postępowania, zainteresowany	541
3.3. Skarga kasacyjna w postępowaniu nieprocesowym	544
4. Kazusy	545
5. Testy	547
6. Wzory pism procesowych	549
6.1. Wzór wniosku o separację	549
7. Literatura	550

ROZDZIAŁ II

SPRAWY Z ZAKRESU PRAWA OSOBOWEGO (ART. 526–560¹)	551
1. Podstawowe pojęcia	551
1.1. Uwagi wprowadzające	551
1.2. Postępowanie o uznanie za zmarłego	552
1.3. Postępowanie o stwierdzenie zgonu	555
1.4. Postępowanie w sprawie uchylenia postanowień orzekających uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu	558
1.5. Postępowanie o ubezwłasnowolnienie	559
1.5.1. Jurysdykcja krajowa, właściwość i skład sądu	559
1.5.2. Inicjowanie postępowania	560
1.5.3. Uczestnicy postępowania	563
1.5.4. Doradca tymczasowy	563
1.5.5. Specyfika postępowania o ubezwłasnowolnienie	564
2. Schematy	568
3. Orzecznictwo	571
3.1. Pojęcie sprawy z zakresu prawa osobowego	571
3.2. Postępowanie o uznanie za zmarłego	572
3.3. Postępowanie o stwierdzenie zgonu	573
3.4. Postępowanie w sprawie uchylenia postanowień orzekających uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu	573
3.5. Ubezwłasnowolnienie	574
3.5.1. Właściwość sądu	574
3.5.2. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ubezwłasnowolnienie	574
3.5.3. Udział prokuratora	576
3.5.4. Doradca tymczasowy	576
3.5.5. Świadcstwo lekarskie i zaświadczenie	577
3.5.6. Badanie przez biegłych	577
3.5.7. Postępowanie dowodowe	578
3.5.8. Kurator z art. 547 § 2 k.p.c.	579
3.5.9. Postanowienie o ubezwłasnowolnieniu	579
3.5.10. Zmiana ubezwłasnowolnienia	581
3.5.11. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu	582
4. Kazusy	582
5. Testy	584
6. Wzory pism	586
6.1. Wniosek o ubezwłasnowolnienie	586
7. Literatura	587

ROZDZIAŁ III

SPRAWY Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE (ART. 560²–560¹² K.P.C.)	589
1. Podstawowe pojęcia	589
1.1. Sprawy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	589
1.2. Przemoc w rodzinie	590
1.3. Członek rodziny	591
1.4. Wspólne zajmowanie mieszkania	592

1.5. Właściwość rzeczowa i miejscowa	592
1.6. Wszczęcie postępowania	592
1.7. Przebieg postępowania	593
1.8. Merytoryczne rozstrzygnięcie	594
1.9. Doręczenie postanowienia co do istoty	595
1.10. Postępowanie zabezpieczające	595
1.11. Postępowanie apelacyjne	597
2. Schematy	597
3. Orzecznictwo	598
3.1. Skarga kasacyjna	598
4. Kazusy	598
5. Testy	600
6. Wzory pism	601
6.1. Wniosek o wydanie nakazu opuszczenia lokalu	601
7. Literatura	603

ROZDZIAŁ IV

POSTĘPOWANIE W SPRAWACH Z ZAKRESU PRAWA RODZINNEGO,

OPIEKUŃCZEGO I KURATELI (ART. 561–605 K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	604
1.1. Sprawy małżeńskie	604
1.2. Inne sprawy rodzinne oraz sprawy opiekuńcze (art. 568–598 ²² k.p.c.)	607
1.3. Sprawy z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi (art. 579–584 k.p.c.)	610
1.4. Sprawy o przysposobienie (art. 585–589 k.p.c.)	614
1.5. Sprawy z zakresu opieki (art. 590–598 k.p.c.)	616
1.6. Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598 ¹ –598 ¹⁴ k.p.c.)	617
1.7. Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem (art. 598 ¹⁵ –598 ²² k.p.c.)	619
1.8. Sprawy z zakresu kurateli (art. 599–605 k.p.c.)	619
2. Schematy	621
3. Orzecznictwo	621
3.1. Zezwolenie na zawarcie małżeństwa a unieważnienie małżeństwa	621
3.2. Dopuszczalność skargi kasacyjnej od orzeczeń rozstrzygających roszczenia rozpoznawane w procesie i żądania należące do trybu nieprocesowego	622
3.3. Podział majątku wspólnego małżonków	623
3.4. Sprawy opiekuńcze	625
3.5. Kurator dla nieobecnego i kurator dla doręczeń	626
4. Kazusy	627
5. Testy	629
6. Wzory pism procesowych	631
6.1. Wzór wniosku o separację	631
6.2. Wzór wniosku o ustanowienie kuratora dla pozwanego nieznanego z miejsca pobytu	632
7. Literatura	632

ROZDZIAŁ V

SPRAWY Z ZAKRESU PRAWA RZECZOWEGO (ART. 606–626¹³ K.P.C.)	634
1. Podstawowe pojęcia	634
1.1. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego	634
1.2. Postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia	635
1.3. Postępowanie o zniesienie współwłasności	635
1.4. Postępowanie o ustanowienie drogi koniecznej i służebności przesyłu	636
1.5. Postępowanie wieczystoksięgowe	636
1.6. Wniosek o wpis w księdze wieczystej	637
1.7. Wpis w księdze wieczystej	638
1.8. Wpis ostrzeżenia w księdze wieczystej	639
2. Schematy	639
3. Orzecznictwo	643
3.1. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego	643
3.2. Stwierdzenie zasiedzenia	643
3.3. Zniesienie współwłasności	644
3.4. Ustanowienie drogi koniecznej i służebności przesyłu	645
3.5. Postępowanie wieczystoksięgowe	646
3.6. Wniosek o wpis w księdze wieczystej	647
3.7. Wpis w księdze wieczystej	648
3.8. Wpis ostrzeżenia w księdze wieczystej	649
4. Kazusy	650
5. Testy	652
6. Wzory pism procesowych	654
6.1. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego – wpis w księdze wieczystej	654
7. Literatura	655

ROZDZIAŁ VI

SPRAWY Z ZAKRESU PRAWA SPADKOWEGO (ART. 627–691 K.P.C.)	656
1. Podstawowe pojęcia	656
1.1. Właściwość sądu	656
1.2. Zabezpieczenie spadku	657
1.3. Wyjawienie testamentu	658
1.4. Ogłoszenie testamentu	658
1.5. Przesłuchanie świadków testamentu ustnego	659
1.6. Przyjęcie lub odrzucenie spadku	659
1.7. Wykaz oraz spis inwentarza	660
1.8. Wyjawienie przedmiotów spadkowych	661
1.9. Wykonawca testamentu	662
1.10. Zarząd spadku nieobjętego	662
1.11. Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	662
1.12. Dział spadku	663
1.13. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia	664
2. Schematy	664
3. Orzecznictwo	666
3.1. Przyjęcie lub odrzucenie spadku	666
3.2. Ogłoszenie testamentu	667

3.3. Przesłuchanie świadków testamentu ustnego	667
3.4. Spis inwentarza	667
3.5. Zarząd spadku nieobjętego	668
3.6. Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	668
3.7. Dział spadku	669
3.8. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia	669
4. Kazusy	669
5. Testy	671
6. Wzory pism procesowych	673
6.1. Wniosek o zabezpieczenie spadku	673
6.2. Wniosek o dział spadku	674
7. Literatura	676

ROZDZIAŁ VII

SPRAWY Z ZAKRESU PRZEPISÓW O PRZEDSIĘBIORSTWACH PAŃSTWOWYCH I O SAMORZĄDZIE ZAŁOGI PRZEDSIĘBIORSTWA PAŃSTWOWEGO

(ART. 691 ¹ –691 ⁹ K.P.C.)	677
1. Podstawowe pojęcia	677
1.1. Zakres zastosowania spraw z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	677
1.2. Podmioty postępowania z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	677
1.3. Sąd w sprawach z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	678
1.4. Koszty postępowania w sprawach z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	678
2. Wykresy	679
3. Orzecznictwo	679
3.1. Zakres zastosowania spraw z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	679
3.2. Podmioty postępowania z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	680
4. Kazusy	680
5. Testy	681

ROZDZIAŁ VIII

SPRAWY Z ZAKRESU PRAWA PRACY ROZPOZNAWANE W POSTĘPOWANIU NIEPROCESOWYM (ART. 691¹⁰–691¹¹ K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	683
1.1. Postępowanie nieprocesowe w sprawach z zakresu prawa pracy	683
1.2. Wymagania wniosku zawierającego żądanie ustalenia uprawnienia do otrzymania świadectwa pracy lub żądania sprostowania świadectwa pracy	684
1.3. Treść postanowienia sądu uwzględniającego wniosek	684
2. Schematy	685
3. Orzecznictwo	685
3.1. Weryfikacja świadectwa pracy	685
3.2. Sprawy dotyczące „świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych”	686

3.3. Świadcstwo pracy i świadcstwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach jako dowody w postępowaniu cywilnym	686
4. Kazusy	687
5. Testy	688
6. Wzory pism procesowych	689
6.1. Wzór wniosku o ustalenie uprawnienia do otrzymania świadcstwa pracy	689
7. Literatura	690

ROZDZIAŁ IX

SPRAWY DEPOZYTOWE (ART. 692–693²² K.P.C.)	691
1. Podstawowe pojęcia	691
1.1. Postępowanie depozytowe	691
1.2. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	691
1.3. Wydanie oraz zwrot depozytu sądowego składającemu	692
1.4. Stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu	693
2. Schematy	694
3. Orzecznictwo	695
3.1. Postępowanie depozytowe	695
3.2. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	695
4. Kazusy	696
5. Testy	698
6. Wzory pism procesowych	699
6.1. Wniosek o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	699
6.2. Wniosek o wydanie przedmiotu świadczenia z depozytu sądowego	701
7. Literatura	702

ROZDZIAŁ X

POSTĘPOWANIE REJESTROWE (ART. 694¹–694⁸ K.P.C.)	703
1. Podstawowe pojęcia	703
1.1. Sprawa rejestrowa	703
1.2. Wszczęcie postępowania	703
1.3. Dokumenty w postępowaniu rejestrowym	704
1.4. Podstawa wpisu	704
1.5. Postępowanie odwoławcze	705
1.6. Koszty postępowania rejestrowego	705
2. Schematy	706
3. Orzecznictwo	706
3.1. Dokumenty w postępowaniu rejestrowym	706
3.2. Podstawa wpisu	706
3.3. Postępowanie odwoławcze i skarga kasacyjna	707
4. Kazusy	707
5. Testy	709
6. Wzory pism procesowych	710
7. Literatura	710

ROZDZIAŁ XI**POSTĘPOWANIE W RAZIE ZAGINIĘCIA LUB ZNISZCZENIA AKT**

(ART. 716–729 K.P.C.)	711
1. Podstawowe pojęcia	711
1.1. Istota postępowania	711
1.2. Wszczęcie postępowania	711
1.3. Postępowanie uproszczone	712
1.4. Postępowanie zwykłe	712
1.5. Odtworzenie akt	713
2. Schematy	713
3. Orzecznictwo	714
3.1. Istota postępowania	714
3.2. Wszczęcie postępowania	715
3.3. Odtworzenie akt	715
4. Kazusy	715
5. Testy	717
6. Wzory pism procesowych	719
6.1. Wniosek o odtworzenie akt	719
7. Literatura	720

ROZDZIAŁ XII**POSTĘPOWANIE ZABEZPIEZAJĄCE (ART. 730–757 K.P.C.)** .....

1. Podstawowe pojęcia	721
1.1. Istota postępowania zabezpieczającego	721
1.2. Dopuszczalność zabezpieczenia	721
1.3. Przesłanki udzielenia zabezpieczenia	722
1.4. Wniosek o zabezpieczenie	722
1.5. Rozpoznanie wniosku	723
1.6. Wykonanie zabezpieczenia	723
1.7. Kaucja	724
1.8. Zmiana lub uchylenie postanowienia	724
1.9. Zażalenie	724
1.10. Upadek zabezpieczenia	725
1.11. Koszty postępowania	726
1.12. Naprawienie szkody	726
1.13. Zabezpieczenia roszczeń pieniężnych	727
1.14. Zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych	728
2. Schematy	729
3. Orzecznictwo	730
3.1. Uprawdopodobnienie roszczenia	730
3.2. Zażalenie	730
3.3. Naprawienie szkody	730
3.4. Zmiana lub uchylenie zabezpieczenia	730
4. Kazusy	731
5. Testy	732

6. Wzory pism procesowych	734
6.1. Wniosek o zabezpieczenie	734
6.2. Wniosek o uchylenie zabezpieczenia	735
7. Literatura	736

CZĘŚĆ CZWARTA POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE

ROZDZIAŁ I

ZAGADNIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA EGZEKUCYJNEGO

(ART. 758–775¹)	739
1. Podstawowe pojęcia	739
1.1. Postępowanie egzekucyjne a egzekucja	739
1.2. Zasady postępowania egzekucyjnego	741
1.3. Źródła sądowego prawa egzekucyjnego	741
1.4. Stosunek sądowego postępowania egzekucyjnego do innych postępowań	744
1.4.1. Stosunek do postępowania egzekucyjnego w administracji	744
1.4.2. Stosunek do postępowania upadłościowego	747
1.4.3. Stosunek do postępowania restrukturyzacyjnego	750
1.4.4. Stosunek do postępowania karnego wykonawczego	752
1.5. Podmioty postępowania egzekucyjnego	753
1.5.1. Katalog podmiotów	753
1.5.2. Organy egzekucyjne	754
1.5.3. Pomocnicze organy postępowania egzekucyjnego	758
1.6. Ogólna charakterystyka postępowania egzekucyjnego	760
1.6.1. Pisma procesowe	760
1.6.2. Termin podjęcia czynności przez komornika	761
1.6.3. Wysłuchanie strony	761
1.6.4. Obowiązki informacyjne organu egzekucyjnego	762
1.6.5. Udzielanie wyjaśnień i informacji na żądanie organu egzekucyjnego	762
1.6.6. Skład sądu, posiedzenia, postanowienia i ich zaskarżalność	764
1.6.7. Skarga na czynności komornika	765
1.6.8. Skarga na postanowienie referendarza	767
1.6.9. Koszty postępowania egzekucyjnego	767
2. Schematy	768
3. Orzecznictwo	769
4. Kazusy	771
5. Testy	773
6. Wzory pism	775
6.1. Wniosek o wyłączenie komornika sądowego	775
7. Literatura	776

ROZDZIAŁ II

TYTUŁY EGZEKUCYJNE I KLAUZULA WYKONALNOŚCI (ART. 776–795¹⁷) .....

1. Podstawowe pojęcia	777
1.1. Tytuły wykonawcze i egzekucyjne	777
1.2. Postępowanie klauzulowe	779

1.3. Przejście uprawnienia lub obowiązku	783
1.4. Dalsze tytuły wykonawcze	783
1.5. Ponowne wydanie tytułu wykonawczego	784
1.6. Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego	784
1.7. Stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty	785
1.8. Zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń	786
1.9. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych	786
1.10. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej	787
1.11. Wyciągi z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych	788
1.12. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych	789
2. Schematy	790
3. Orzecznictwo	791
4. Kazusy	793
5. Testy	795
6. Wzory pism	797
6.1. Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności	797
7. Literatura	797

ROZDZIAŁ III

WSZCĘCIE EGZEKUCJI I CZYNNOŚCI EGZEKUCYJNE (ART. 796–817)	799
1. Podstawowe pojęcia	799
2. Schematy	807
3. Orzecznictwo	807
4. Kazusy	809
5. Testy	810
6. Wzory pism	812
6.1. Wniosek o wszczęcie egzekucji	812
7. Literatura	814

ROZDZIAŁ IV

ZAWIESZENIE I UMORZENIE POSTĘPOWANIA (ART. 818–828 K.P.C.)	815
1. Podstawowe pojęcia	815
1.1. Zawieszenie z urzędu	815
1.2. Zawieszenie na wniosek	817
1.3. Umorzenie z urzędu	818
1.4. Umorzenie na wniosek	819
2. Schematy	820
3. Orzecznictwo	821
3.1. Zawieszenie postępowania	821
3.2. Umorzenie postępowania	821
4. Kazusy	822
5. Testy	823

6. Wzory pism	825
6.1. Wniosek wierzyciela o umorzenie postępowania egzekucyjnego	825
7. Literatura	826

ROZDZIAŁ V

OGRANICZENIE EGZEKUCJI ORAZ POWÓDZTWO PRZECIWEGZEKUCYJNE

(ART. 829–843)	827
1. Podstawowe pojęcia	827
1.1. Ograniczenia egzekucji	827
1.2. Powództwa przeciwegzekucyjne	829
2. Schematy	832
3. Orzecznictwo	833
3.1. Ograniczenia egzekucji sądowej	833
3.2. Powództwa przeciwegzekucyjne	833
4. Kazusy	835
5. Testy	836
6. Wzory pism	838
6.1. Pozew o zwolnienie zajętego przedmiotu spod egzekucji	838
7. Literatura	840

ROZDZIAŁ VI

EGZEKUCJA Z RUCHOMOŚCI (ART. 844–879¹¹ K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	841
1.1. Ruchomość	841
1.2. Zajęcie ruchomości	841
1.3. Dozór nad ruchomością	842
1.4. Sprzedaż z wolnej ręki	843
1.5. Sprzedaż przedsiębiorstwu handlowemu	844
1.6. Sprzedaż szczególnych rodzajów ruchomości	844
1.7. Sprzedaż w drodze licytacji publicznej	844
1.8. Udzielenie przybicia	845
1.9. Skarga na udzielenie przybicia	846
1.10. Skutki nabycia ruchomości	846
1.11. Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej	846
2. Schematy	847
3. Orzecznictwo	848
3.1. Zajęcie ruchomości	848
3.2. Charakter protokołu zajęcia	849
3.3. Skutki nabycia	849
4. Kazusy	850
5. Testy	851
6. Wzory pism procesowych	853
6.1. Skarga dłużnika na czynności komornika – zajęcie ruchomości	853
7. Literatura	854

ROZDZIAŁ VII

EGZEKUCJA Z NIERUCHOMOŚCI (ART. 921–1013⁶ K.P.C.)	855
1. Podstawowe pojęcia	855
1.1. Egzekucja z nieruchomości	855
1.2. Zajęcie nieruchomości	856
1.3. Opis i oszacowanie	856
1.4. Licytacja	857
1.5. Sprzedaż nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej	858
1.6. Przybicie	860
1.7. Przesądzenie własności	860
2. Schematy	861
3. Orzecznictwo	864
3.1. Egzekucja z nieruchomości	864
3.2. Zajęcie nieruchomości	864
3.3. Opis i oszacowanie	864
3.4. Licytacja	865
3.5. Przybicie	866
3.6. Przesądzenie własności	867
4. Kazusy	867
5. Testy	869
6. Wzory pism procesowych	871
6.1. Wniosek o dokonanie opisu i oszacowania nieruchomości	871
6.2. Zażalenie dłużnika na postanowienie sądu o udzieleniu przybicia	872
7. Literatura	873

ROZDZIAŁ VIII

EGZEKUCJA Z PRAW I DÓBR INNEGO RODZAJU (ART. 880–912 ORAZ ART. 1014–1022¹)	874
1. Podstawowe pojęcia	874
1.1. Uwagi wprowadzające	874
1.2. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę	874
1.3. Egzekucja z rachunków bankowych i rachunków prowadzonych przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	876
1.4. Egzekucja z innych wierzytelności	878
1.5. Egzekucja z innych praw majątkowych	879
1.6. Egzekucja ze statków morskich	881
2. Schematy	882
3. Orzecznictwo	882
4. Kazusy	883
5. Testy	884
6. Wzory pism	886
6.1. Wniosek o wszczęcie egzekucji z wynagrodzenia za pracę	886
7. Literatura	887

ROZDZIAŁ IX

WYJAWIENIE MAJĄTKU (ART. 913–920¹ K.P.C.)	888
1. Podstawowe pojęcia	888
1.1. Wyjawienie majątku	888
1.2. Wniosek o wyjawienie majątku oraz złożenie przyrzeczenia	888
1.3. Rozpoznanie wniosku	889
2. Schematy	890
3. Orzecznictwo	890
3.1. Wykaz majątku	890
3.2. Wniosek o wyjawienie majątku	891
4. Kazusy	891
5. Testy	893
6. Wzory pism procesowych	894
6.1. Wniosek o wyjawienie majątku	894
7. Literatura	895

ROZDZIAŁ X

PODZIAŁ SUMY UZYSKANEJ Z EGZEKUCJI (ART. 1023–1040¹)	896
1. Podstawowe pojęcia	896
1.1. Uwagi wprowadzające	896
1.2. Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z wynagrodzenia za pracę	902
1.3. Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych	902
1.4. Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości	902
2. Schematy	903
3. Orzecznictwo	903
4. Kazusy	904
5. Testy	904
6. Wzory pism	906
6.1. Zarzuty przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji	906
7. Literatura	907

ROZDZIAŁ XI

EGZEKUCJA ŚWIADCZEŃ NIEPIENIĘŻNYCH (ART. 1041–1059 K.P.C.)	908
1. Podstawowe pojęcia	908
1.1. Świadczenie niepieniężne	908
1.2. Czynność niezastępowalna	908
1.3. Czynność zastępowalna	909
2. Schematy	911
3. Orzecznictwo	912
3.1. Świadczenie niepieniężne	912
3.2. Czynność niezastępowalna	912
3.3. Czynność zastępowalna	913
4. Kazusy	914
5. Testy	916

6. Wzory pism procesowych	918
6.1. Wniosek o nakazanie dłużnikowi wyjawienia miejsca położenia dokumentów lub rzeczy	918
6.2. Wniosek o wszczęcie egzekucji czynności zastępowalnej	919
7. Literatura	920

ROZDZIAŁ XII

SZCZEGÓLNE RODZAJE EGZEKUCJI (ART. 1060–1088 K.P.C.)	921
1. Podstawowe pojęcia	921
1.1. Szczegółne rodzaje egzekucji	921
1.2. Egzekucja przeciwko Skarbowi Państwa	921
1.3. Zarząd przymusowy	922
1.4. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	922
1.5. Świadczenia alimentacyjne	923
2. Schematy	924
3. Orzecznictwo	926
3.1. Egzekucja przeciwko Skarbowi Państwa	926
3.2. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	927
3.3. Świadczenia alimentacyjne	927
4. Kazusy	928
5. Testy	930
6. Wzory pism procesowych	932
6.1. Wniosek o wszczęcie egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	932
6.2. Wniosek o wszczęcie egzekucji roszczeń alimentacyjnych	933
7. Literatura	934

CZĘŚĆ PIĄTA

MIĘDZYNARODOWE POSTĘPOWANIE CYWILNE

ROZDZIAŁ I

JURYSDYKCJA KRAJOWA I IMMUNITETY W MIĘDZYNARODOWYM POSTĘPOWANIU CYWILNYM (ART. 1097–1116 K.P.C.)	937
1. Podstawowe pojęcia	937
1.1. Zasady polskiego międzynarodowego prawa procesowego	937
1.1.1. Zasada priorytetu umów międzynarodowych	937
1.1.2. Zasada równouprawnienia cudzoziemców w zakresie ochrony sądowej	938
1.1.3. Zasada respektowania jurysdykcji sądów zagranicznych	938
1.1.4. Zasada stosowania własnego prawa procesowego	938
1.1.5. Zasada wzajemności	938
1.2. Jurysdykcja krajowa	939
1.3. Immunitety	940
1.3.1. Immunitet sądowy	940
1.3.2. Immunitet egzekucyjny	941
2. Schematy	942

3. Orzecnictwo	943
3.1. Zasada priorytetu umów międzynarodowych	943
3.2. Jurysdykcja krajowa	943
3.3. Immunitet sądowy	944
3.4. Immunitet egzekucyjny	945
4. Kazusy	945
5. Testy	946
6. Wzory pism procesowych	948
6.1. Zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie odrzucenia pozwu z uwagi na brak jurysdykcji krajowej	948
7. Literatura	949

ROZDZIAŁ II

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z PRZEBIEGIEM MIĘDZYNARODOWEGO

POSTĘPOWANIA CYWILNEGO (ART. 1117–1144¹³ K.P.C.)	950
1. Podstawowe pojęcia	950
1.1. Zdolność sądowa i procesowa	950
1.2. Zabezpieczenie kosztów postępowania	951
1.3. Pomoc prawna	951
1.4. Zabezpieczenie dowodów	953
2. Schematy	954
3. Orzecnictwo	955
3.1. Zdolność sądowa i procesowa	955
3.2. Koszty postępowania	956
3.3. Pomoc prawna	956
3.4. Zabezpieczenie dowodów	956
4. Kazusy	957
5. Testy	958
6. Wzory pism procesowych	959
6.1. Wniosek o zobowiązanie powoda do uiszczenia kaucji aktyorzycznej	959
6.2. Wniosek o zabezpieczenie dowodu	960
7. Literatura	961

ROZDZIAŁ III

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z UZNANIEM, STWIERDZENIEM

WYKONALNOŚCI I WYKONANIEM ORZECZEŃ SĄDÓW PAŃSTW OBCYCH

(ART. 1145–1153²⁶ K.P.C.)	962
1. Podstawowe pojęcia	962
1.1. Uznawanie orzeczeń sądów zagranicznych	962
1.2. Stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów zagranicznych	963
1.3. Uznanie i wykonanie niektórych orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pochodzących z tych państw ugód i dokumentów urzędowych	964
2. Schematy	964
3. Orzecnictwo	966
3.1. Uznawanie orzeczeń sądów zagranicznych	966
3.2. Stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów zagranicznych	967
4. Kazusy	967

5. Testy	969
6. Wzory pism procesowych	971
6.1. Wniosek o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego	971
6.2. Wniosek o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego	972
7. Literatura	973

CZĘŚĆ SZÓSTA SĄD POLUBOWNY

ROZDZIAŁ I

ZAGADNIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE SĄDU POLUBOWNEGO I ZAPISU

NA SĄD POLUBOWNY (ART. 1154–1168 K.P.C.)	977
1. Podstawowe pojęcia	977
1.1. Sądownictwo polubowne	977
1.2. Jurysdykcja krajowa w sprawach arbitrażowych	978
1.3. Zdatość arbitrażowa	978
1.4. Zapis na sąd polubowny	978
1.5. Zarzut zapisu na sąd polubowny	979
2. Schematy	981
3. Orzecznictwo	982
3.1. Sądownictwo polubowne	982
3.2. Zdatość arbitrażowa	983
3.3. Zapis na sąd polubowny	984
3.4. Zarzut zapisu na sąd polubowny	984
4. Kazusy	985
5. Testy	986
6. Wzory pism procesowych	988
6.1. Odpowiedź na pozew z zarzutem zapisu na sąd polubowny	988
7. Literatura	989

ROZDZIAŁ II

SKŁAD SĄDU POLUBOWNEGO (ART. 1169–1182 K.P.C.) .....

1. Podstawowe pojęcia	990
1.1. Skład sądu polubownego	990
1.2. Arbitr	990
1.3. Wyłączenie arbitra	991
1.4. Właściwość sądu polubownego	992
2. Schematy	992
3. Orzecznictwo	995
3.1. Skład sądu polubownego	995
3.2. Arbitr	995
3.3. Wyłączenie arbitra	996
3.4. Właściwość sądu polubownego	996
4. Kazusy	997
5. Testy	999
6. Wzory pism procesowych	1000
6.1. Wniosek o wyłączenie arbitra	1000
7. Literatura	1001

ROZDZIAŁ III

POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM POLUBOWNYM (ART. 1183–1193 K.P.C.)	1002
1. Podstawowe pojęcia	1002
1.1. Zakaz dyskryminacji	1002
1.2. Podstawowe zasady postępowania arbitrażowego	1003
1.3. Wezwanie na arbitraż	1003
1.4. Pomoc sądowa	1004
2. Schematy	1004
3. Orzecznictwo	1005
3.1. Podstawowe zasady postępowania arbitrażowego	1005
3.2. Zakaz dyskryminacji	1006
4. Kazusy	1007
5. Testy	1008
6. Wzory pism procesowych	1010
6.1. Wezwanie na arbitraż	1010
7. Literatura	1010

ROZDZIAŁ IV

ORZECZENIA SĄDU POLUBOWNEGO I ICH WYKONYWANIE (ART. 1194–1204 ORAZ ART. 1212–1217 K.P.C.)	1011
1. Podstawowe pojęcia	1011
1.1. Wyrok sądu arbitrażowego	1011
1.2. Sprostowanie wyroku sądu polubownego	1012
1.3. Wykładnia wyroku sądu polubownego	1012
1.4. Uzupełnienie wyroku sądu polubownego	1013
1.5. Uгода przed sądem polubownym	1013
2. Schematy	1014
3. Orzecznictwo	1016
3.1. Wyrok sądu arbitrażowego	1016
4. Kazusy	1017
5. Testy	1019
6. Wzory pism procesowych	1021
6.1. Wniosek o uznanie wyroku sądu arbitrażowego	1021
6.2. Wniosek o sprostowanie wyroku sądu arbitrażowego	1022
7. Literatura	1022

ROZDZIAŁ V

ZASKARŻANIE ORZECZEŃ SĄDU POLUBOWNEGO (ART. 1205–1211 K.P.C.)	1023
1. Podstawowe pojęcia	1023
1.1. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego	1023
1.2. Wstrzymanie wykonania wyroku	1024
1.3. Postępowanie remisyjne	1024
2. Schematy	1025
3. Orzecznictwo	1026
3.1. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego	1026
4. Kazusy	1028
5. Testy	1030

---

6. Wzory pism procesowych	1031
6.1. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego	1031
7. Literatura	1032
WYKAZ SCHEMATÓW	1033
O AUTORACH	1039

WSTĘP

Przekazujemy w ręce Czytelnika *Vademecum*, które w sposób syntetyczny, a jednocześnie kompleksowy i przystępny omawia zagadnienia uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego. Przygotowane opracowanie skierowane jest przede wszystkim do studentów wydziałów prawa i aplikantów zawodów prawniczych, ale będzie niewątpliwie przydatne także w codziennej pracy profesjonalnych pełnomocników, sędziów i komorników sądowych oraz przedstawicieli innych zawodów prawniczych.

Układ *Vademecum* jest zgodny z systematyką Kodeksu i został pomyślany w taki sposób, aby Czytelnik mógł sprawnie poruszać się po łamach publikacji, pozyskiwać, systematyzować i na bieżąco weryfikować swoją wiedzę z zakresu postępowania cywilnego.

Postępowanie cywilne. Vademecum składa się z sześciu części, każda z nich została podzielona na rozdziały i podrozdziały, w ramach których wyróżniono:

1. Zagadnienia ogólne – omawiające podstawowe pojęcia związane z tematyką danego rozdziału.
2. Schematy – przedstawiające w sposób graficzny najistotniejsze zagadnienia omawiane w danym rozdziale.
3. Orzecznictwo – zawierające zbiór aktualnych orzeczeń Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych traktujących o problemach pojawiających się przy stosowaniu poszczególnych przepisów.
4. Kazusy – pozwalające lepiej zrozumieć zagadnienia teoretyczne poruszane w danym rozdziale.
5. Testy – pytania wielokrotnego wyboru odnoszące się do problematyki omawianej w danym rozdziale, które ułatwiają utrwalenie wiadomości.
6. Wzory pism procesowych.
7. Literaturę.

Postępowanie cywilne. Vademecum odnosi się do stanu prawnego aktualnego na dzień 1.05.2023 r., i uwzględnia zmiany wynikające z ustaw: z 13.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 289

ze zm.), z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 535) oraz z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614).

Autorzy

Część pierwsza

PROCES

Rozdział I

POSTĘPOWANIE CYWILNE – ZAGADNIENIA OGÓLNE (ART. 1–15 K.P.C.)

1. PODSTAWOWE POJĘCIA

1.1. Pojęcie postępowania cywilnego

W literaturze przedmiotu przez pojęcie **postępowania cywilnego** rozumie się „prowadzoną w określonych prawem formach działalność sądów i innych właściwych organów oraz występujących przed tymi organami stron i innych zainteresowanych osób, zmierzającą do realizacji stosunków prawa cywilnego, rodzinnego i prawa pracy oraz do ochrony wynikających z tych stosunków praw podmiotowych. Działalność ta polega na rozpatrywaniu i rozstrzyganiu spraw z zakresu tych stosunków (spraw cywilnych) oraz na przymusowym wykonywaniu orzeczeń sądów i innych właściwych organów stwierdzających prawa i obowiązki stron” (por. J. Jodłowski, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, Z. Resich, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016, s. 22). A. Zieliński wyjaśnia, że postępowanie cywilne „swoim zakresem obejmuje różne typy (rodzaje) postępowań sądowych, których celem i zadaniem jest rozpoznawanie spraw cywilnych”. (zob. A. Zieliński, *Postępowanie cywilne. Kompendium*, Warszawa 2006, s. 3).

1.2. Pojęcie spraw cywilnych i ich rodzaje

W orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, a także w literaturze przedmiotu wskazuje się, że pojęcie „sprawy cywilne” może być rozumiane **w znaczeniu materialnoprawnym** lub **formalnoprawnym**. Według kryterium materialnoprawnego dla uznania, że sprawa stanowi sprawę cywilną, niezbędne jest ustalenie, że stosunek prawny łączący strony cechuje **równorzędność podmiotów** i **ekwiwalentność świadczeń** (istota sprawy cywilnej). W tym rozumieniu sprawami cywilnymi są – normowane przepisami prawa cywilnego materialnego – sprawy z zakresu prawa cywilnego,

rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. Niezależnie od tego, jaki organ jest właściwy do ich rozpoznawania, zawsze stanowią one sprawy cywilne.

Natomiast w przypadku, gdy stosunek prawny nie spełnia łącznie tych dwóch wymogów, może być uznany za sprawę cywilną tylko w ujęciu formalnoprawnym. Oznacza to, że **sprawy, które w znaczeniu materialnoprawnym nie są sprawami cywilnymi, stają się nimi, gdy na mocy przepisów aktu prawnego rangi ustawowej za takie zostaną uznane** – poddane właściwości sądów powszechnych i Sądu Najwyższego i rozpoznawane (załatwiane) na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Przykładowo stosunki prawne pomiędzy stronami pozostającymi w relacji podporządkowania (z mocy władzy zwierzchniej organu państwowego bądź społecznego wobec pozostałych uczestników postępowania), pomimo że nie spełniają kryterium materialnoprawnego, mogą stanowić sprawy cywilne z woli ustawodawcy. Jeżeli zatem źródłem roszczenia jest stosunek administracyjnoprawny, to sprawa nie ma charakteru cywilnego według kryterium materialnoprawnego, choć może podlegać rozpoznaniu w postępowaniu sądowym na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego. Przesądzającym elementem wskazującym na stosunek administracyjnoprawny jest występowanie organu państwowego lub społecznego wobec innego uczestnika z pozycji wykonywania władzy zwierzchniej w ramach zarządzającej działalności państwa.

Zawarta w art. 1 k.p.c. definicja legalna pojęcia „sprawy cywilne” obejmuje sprawy cywilne w ujęciu zarówno materialnoprawnym, jak i formalnoprawnym (**kryterium mieszane**). Ustawodawca jednoznacznie stwierdza, że Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne).

Należy przy tym pamiętać, że **nie wszystkie sprawy cywilne w znaczeniu materialnoprawnym** (ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy) **stanowią przedmiot postępowania cywilnego**. Wolą ustawodawcy pewne kategorie spraw cywilnych załatwiane są w innych postępowaniach. Przykładowo należą do nich sprawy:

- 1) o odszkodowanie od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę dochodzone na podstawie przepisów art. 8–9 ustawy z 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1693) – rozpoznawane w postępowaniu karnym (odpowiednio stosuje się przepisy rozdziału 58 k.p.k., z wyjątkiem art. 555), a tylko odpowiednio stosuje się do nich przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie nieuregulowanym w Kodeksie postępowania karnego;
- 2) o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie – rozpoznawane w postępowaniu karnym na mocy przepisów rozdziału 58 k.p.k.

(art. 552–558), a tylko odpowiednio stosuje się do nich przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie nieuregulowanym w Kodeksie postępowania karnego.

W literaturze przedmiotu istnieje spór co do charakteru **spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych**. Zdaje się jednak, że dominuje pogląd, w myśl którego stanowią one **sprawy cywilne w znaczeniu formalnoprawnym**. Wprawdzie przed organem rentowym postępowanie w sprawach z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych ma charakter postępowania administracyjnego, jednak od wniesienia odwołania do sądu stanowi sprawę cywilną, która podlega rozpoznaniu w trybie odwoławczym na mocy art. 83 ust. 2 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.).

Sformułowanie „**inne sprawy**”, którym posłużył się ustawodawca w art. 1 k.p.c., obejmuje sprawy cywilne w znaczeniu formalnoprawnym. Sprawy te zostały przekazane do rozpoznania w postępowaniu cywilnym na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego oraz innych ustaw.

Bezpośrednio z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego wynika, że sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnoprawnym są w szczególności sprawy z zakresu:

- 1) ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową (art. 479²⁸–479⁴⁵ k.p.c.),
- 2) regulacji energetyki (art. 479⁴⁶–479⁵⁶ k.p.c. oraz art. 30 ust. 3 i 4 ustawy z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne, Dz.U. z 2022 r. poz. 1385 ze zm.),
- 3) regulacji telekomunikacji i poczty (art. 479⁵⁷–479⁶⁷ k.p.c. oraz art. 206 ust. 2, 2b i 3 ustawy z 16.07.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne, Dz.U. z 2022 r. poz. 1648 ze zm.),
- 4) regulacji transportu kolejowego (art. 479⁶⁸–479⁷⁸ k.p.c. oraz art. 13b ust. 4 ustawy z 28.03.2003 r. o transporcie kolejowym, Dz.U. z 2021 r. poz. 1984 ze zm.),
- 5) regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego (art. 479⁷⁹–479⁸⁸ k.p.c. oraz art. 27f ust. 2 i 3 ustawy z 7.06.2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, Dz.U. z 2020 r. poz. 2028 ze zm.).

Kodeks postępowania cywilnego nadaje charakter spraw cywilnych w ujęciu formalnym również sprawom:

- 1) o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (art. 560²–560¹² k.p.c. oraz art. 11a u.p.p.r.),
- 2) o przepadek rzeczy będących towarami, które na podstawie przepisów prawa celnego podlegają przepadkowi (art. 610¹–610⁵ k.p.c. oraz art. 31 ust. 2 i 3 ustawy z 19.03.2004 r. – Prawo celne, Dz.U. z 2022 r. poz. 2073),
- 3) o przepadek pojazdów (art. 610⁶–610⁷ k.p.c. oraz art. 130a ustawy z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, Dz.U. z 2022 r. poz. 988 ze zm.),

- 4) z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (art. 691¹–691⁹ k.p.c.),
- 5) o umorzenie ksiąteczki oszczędnościowej na okaziciela i ksiąteczki imiennej (art. 893² k.p.c.).

Wyjaśnienia wymaga, że **sąd ustala, czy sprawa ma charakter sprawy cywilnej, oceniając rodzaj roszczeń i stan faktyczny wskazane w pozwie**. Jeśli są opisane jako cywilne, pozew kwalifikuje się do sądu cywilnego, który dopiero w wyroku orzeknie, czy wybrano właściwy sąd. Innymi słowy, do wytoczenia procesu nie jest potrzebne obiektywne istnienie prawa, konieczne jest jedynie twierdzenie o jego istnieniu.

N! Szczególnym rodzajem spraw cywilnych są **sprawy gospodarcze**, które zostały ponownie wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego z dniem 7.11.2019 r. na mocy ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469) (więcej na ten temat zob. Część druga, Rozdział II tego opracowania).

N! Należy również wskazać, że na mocy ustawy z 13.02.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 288 ze zm.) został wyodrębniony szczególny rodzaj spraw cywilnych, tj. **sprawy własności intelektualnej**. Definicja legalna pojęcia „sprawy własności intelektualnej” obejmuje sprawy o ochronę praw autorskich i pokrewnych, o ochronę praw własności przemysłowej oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych (sprawy własności intelektualnej *sensu stricto* – art. 479⁸⁹ § 1 k.p.c.), a także o: zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji, ochronę dóbr osobistych w zakresie, w jakim dotyczy ona wykorzystania dobra osobistego w celu indywidualizacji, reklamy lub promocji przedsiębiorcy, towarów lub usług; ochronę dóbr osobistych w związku z działalnością naukową lub wynalazczą (sprawy własności intelektualnej *sensu largo* – art. 479⁸⁹ § 2 k.p.c.).

N! Ponadto odnotowania wymaga, że ustawą z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw dodane zostały przepisy art. 458¹⁴–458¹⁶ k.p.c. regulujące **postępowanie z udziałem konsumentów**. Przepisy te stosuje się w sprawach o roszczenia konsumenta przeciwko przedsiębiorcy oraz o roszczenia przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi, o ile konsument ten jest stroną postępowania. Nie ma przy tym znaczenia, że przedsiębiorca będący stroną postępowania zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej.

1.3. Rodzaje postępowania cywilnego

Postępowanie cywilne może mieć charakter sądowy bądź pozasądowy w zależności od tego, przed jakimi organami się toczy. **Sądowe postępowanie cywilne** toczy się przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym, a także przed notariuszami (dokonywanie

niektórych czynności procesowych w postępowaniu spadkowym zamiast lub obok sądów powszechnych) oraz komornikami (działający jako organy egzekucyjne pod nadzorem sądów rejonowych). Z kolei **pozasądowe postępowanie cywilne** toczy się przed sądami polubownymi i komisjami pojednawczymi (art. 244 k.p. – w celu polubownego załatwiania sporów o roszczenia pracowników ze stosunku pracy). Nadmienić należy, że w odniesieniu do charakteru prawnego postępowania przed sądami polubownymi w literaturze przedmiotu prezentowany jest również pogląd, zgodnie z którym stanowi ono rodzaj sądowego postępowania cywilnego.

Sądowe postępowanie cywilne obejmuje **postępowanie rozpoznawcze** (rozpoznanie oraz rozstrzygnięcie spraw cywilnych), **postępowanie egzekucyjne** (przymusowa realizacja praw i stosunków prawnych w drodze wykonywania orzeczeń sądowych), **postępowania pomocnicze** (np. postępowanie pojednawcze, o zabezpieczenie dowodów, zabezpieczające, o zwolnienie od kosztów sądowych przed wszczęciem sądowego postępowania cywilnego, o odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt, o nadanie klauzuli wykonalności, pomoc sądowa), **międzynarodowe postępowanie cywilne**, **postępowanie upadłościowe i restrukturyzacyjne**. Postępowanie rozpoznawcze prowadzone jest w trybie procesowym (proces) bądź nieprocesowym, które mają charakter równorzędny, pomimo że są właściwe dla odmiennych kategorii spraw cywilnych.

Tryb procesowy stanowi podstawową formę rozpoznawania spraw cywilnych. W myśl art. 13 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. sąd rozpoznaje sprawy w procesie, chyba że ustawa stanowi inaczej. Proces cechuje się tym, że sąd rozpoznaje w nim spór prawny istniejący pomiędzy stronami. Zasadą jest, że proces toczy się w **trybie ogólnym**. Jednakże dla ściśle określonych kategorii spraw ustawodawca wprowadził tryby szczególne, określane mianem **postępowania odrębnych**. W postępowaniach odrębnych stosuje się w pierwszej kolejności przepisy regulujące dany rodzaj postępowania odrębnego, a dopiero w przypadku braku przepisów szczególnych stosuje się odpowiednio przepisy ogólne o procesie (więcej na ten temat zob. Część pierwsza, Rozdział I, schemat 2. Postępowania odrębne).

Należy zasygnalizować, że pewne kategorie spraw cywilnych sąd rozpoznaje wprawdzie w trybie ogólnym, ale na zasadzie wyjątku stosowane są do nich wyraźnie wskazane przepisy szczególne dotyczące postępowania odrębnych. Przykładowo zgodnie z art. 452 k.p.c. sprawy o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami rozpoznawane są w trybie ogólnym, ale stosuje się w nich odpowiednio przepisy art. 426, 431, 432, 435 § 1, art. 441 i 446 k.p.c., które są charakterystyczne dla postępowania odrębnego w sprawach małżeńskich.

W **postępowaniu nieprocesowym** nie występuje spór o prawo. W tym trybie rozpoznawane są sprawy cywilne wskazane w Kodeksie postępowania cywilnego oraz w innych ustawach (np. art. 36, 38–39, art. 40, art. 74, art. 79 ust. 2 ustawy z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz.U. z 2022 r. poz. 1681 ze zm.) (więcej na ten temat zob. Część pierwsza, Rozdział I, schemat 3. Postępowania nieprocesowe).

Publikacja omawia w sposób kompleksowy, a przy tym syntetyczny i przystępny zagadnienia z zakresu procedury cywilnej. Kwestie najbardziej istotne lub skomplikowane ilustrują grafiki w postaci tablic i schematów. Dodatkowo opracowanie zostało uzupełnione o wybrane orzecznictwo, kazusy, testy, wzory pism oraz przegląd literatury. Dzięki temu książka pozwala zarówno na przyswojenie wiedzy, jak i jej weryfikację oraz wgląd w praktyczne zastosowanie przepisów.

Opracowanie uwzględnia najnowsze zmiany Kodeksu postępowania cywilnego, dotyczące m.in.:

- przyspieszenia postępowań sądowych oraz ułatwienia stronom i pełnomocnikom kontaktu z sądem, doprecyzowania zasad tzw. doręczeń komorniczych oraz wprowadzenia nowych rozwiązań dotyczących planowania rozprawy i dokonywania przez sąd niezbędnych pouczeń;
- wszczęcia i prowadzenia egzekucji sądowej;
- dostosowania polskiego prawa do unijnego rozporządzenia dotyczącego jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich;
- wzmocnienia ochrony osób doznających przemocy oraz dostosowania krajowych regulacji do zobowiązań wynikających z tzw. Konwencji stambulskiej.

Książka przeznaczona jest dla studentów wydziałów prawa i aplikantów zawodów prawniczych. Będzie także przydatnym narzędziem w codziennej pracy profesjonalnych pełnomocników, sędziów i komorników sądowych oraz przedstawicieli innych zawodów prawniczych.

Marcin Białecki – doktor nauk prawnych, wieloletni wykładowca uniwersytecki, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji UKSW, p.o. kierownika Katedry; adwokat, mediator transgraniczny, specjalista z zakresu postępowania cywilnego; autor licznych opracowań z tej dziedziny.

Sławomira Kotas-Turoboyska – doktor nauk prawnych, nauczycielka akademicka, adiunktka w Katedrze Postępowania Cywilnego Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji UKSW; starsza asystentka sędziego Sądu Najwyższego; autorka opracowań z zakresu postępowania cywilnego i prawa rodzinnego.

Filip Manikowski – doktor nauk prawnych, nauczyciel akademicki, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji UKSW; autor opracowań z zakresu postępowania cywilnego.

9 788383 285993 W01P01

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

9 788383 285993

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

89 ZŁ (W TYM 5% VAT)